RABHADH

CAITHFEAR an Ceistpháipéar seo a chur ar ais le do fhreagarleabha(i)r ag deireadh an scrúdaithe, nó caillfear marcanna.

Scríobh do Scrúduimhir anseo ⇒

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

SCRÚDÚ NA hARDTEISTIMÉIREACHTA, 2006

DÉ CÉADAOIN, 21 MEITHEAMH 2006, MAIDIN 9.30 – 12.00

EACNAMAÍOCHT – GNÁTHLEIBHÉAL

(400 Marc)

Freagair **sé** cheist i Roinn A agus **ceithre** cheist i Roinn B. Tabharfar creidiúint ar fhreagairt shoiléir ghonta agus ar ord slachtmhar a bheith ar an ábhar.

ROINN A (100 marc)

Freagair **sé** cinn de na **naoi** gceist le freagraí gearra sna spásanna atá ann dóibh.

ROINN B (300 marc)

Freagair **Ceithre** cheist.
Scríobh na freagraí i do fhreagarleabha(i)r.
Ná scríobh na freagraí do Roinn B ar an gceistpháipéar seo.
Tá na ceisteanna ar fad ar aon mharc (75 marc).
Tabhair faoi deara go bhfuil fo-ranna sna ceisteanna.

NÁ DEARMAD AN CEISTPHÁIPÉAR SEO A THABHAIRT AR AIS LEIS AN/NA F(H)REAGARLEABHA(I)R A ÚSÁIDEADH CHUN NA CEISTEANNA I ROINN B A FHREAGAIRT

ROINN A (100 Marc)

Freagair **sé** cinn de na **naoi** gceist le freagraí gearra seo a leanas sna spásanna atá ann dóibh.

1. Táirgeann gnólacht 4 aonad de tháirge áirithe gach seachtain. Faigheann siad €2,000 san iomlán as na ceithre aonad sin a dhíol. Íocann an gnólacht na costais seo a leanas agus iad ag táirgeadh na gceithre aonad seo:
Amhábhair €500; **Cíos ar Fhoirgnimh** €400; **Pá** €400; **Árachas ar Fhoirgnimh** €200.

(a) Scríobh, sna spásanna thíos, cé acu dhá cheann ar costais sheasta iad agus cé acu dhá cheann ar costais athraitheacha iad.

Costais Sheasta		**Costais Athraitheacha**	
1.	2.	1.	2.

(b) Ríomh na nithe seo a leanas agus taispeáin do chuid oibre:

(i) an **COSTAS IOMLÁN** ar na 4 aonad uile a tháirgeadh; ____________________________

____

(ii) an **BRABÚS** a dhéantar ar na díolacháin; ____________________________

____

(16 mharc)

2. Cad iad na heagraíochtaí a seasann na ceannlitreacha seo a leanas dóibh? (Glacfar le freagraí i nGaeilge nó i mBéarla.)

(i) POS (CSO *i mBéarla*) ____

(ii) BCE (ECB *i mBéarla*) ____

(16 mharc)

3. Sainmhínigh **cáin indíreach**.

(i) Sainmhíniú: ____

____

(ii) Cuir ciorcal thart ar an **DÁ** shampla de cháin indíreach ón liosta thíos. (Ná cuir ciorcal thart ar níos mó ná **DHÁ CHEANN** díobh seo.)

ÍMAT (PAYE *i mBéarla***)** **Dleacht Mháil** **Cáin Chorparáide** **CBL (VAT** *i mBéarla***)**

(16 mharc)

4. Ainmnigh an t-eacnamaí a luaitear go príomha le gach ceann, faoi seach, de na tuairimí eacnamaíochta sa liosta thíos:

Prionsabail an Chánachais ____________________________

Teoiric um Fhabhar Leachtachta ____________________________

Teoiric um Dhaonra agus Sholáthar Bia ____________________________

(16 mharc)

5. (i) Críochnaigh an abairt seo a leanas:

Tomhaiseann **Leaisteachas Ioncaim an Éilimh** (YED *i mBéarla*) an t-athrú céatadáin ar ____________ ar earra de bharr athrú céatadáin ar ____________________ an tomhaltóra.

(ii) 'Bíonn leaisteachas ioncaim an éilimh **Deimhneach** i gcás earra normálta.' Mínigh an ráiteas sin.

____

____

(16 mharc)

6. Tugtar an t-eolas seo a leanas duit maidir le tír áirithe.

	1995	**2005**
Olltáirgeacht Náisiúnta (OTN) ar phraghsanna an mhargaidh	€500 m	€1,200 m
Daonra	10 milliún	12 milliún

Ríomh an **OTN in aghaidh gach duine** sa dá bhliain. Taispeáin do chuid oibre.

1995	**2005**
Obair	*Obair*
Freagra:	**Freagra:**

(17 marc)

7. Feidhm amháin atá ag an mBanc Ceannais (a nglaoitear Banc Ceannais agus Údarás Seirbhísí Airgeadais na hÉireann air anois) ná **gníomhú mar bhaincéir an rialtais.**

Mínigh an fheidhm a bhfuil líne fúithi agus luaigh **DHÁ** phríomhfheidhm eile atá ag an mBanc Ceannais.

Míniú: ______________________________

____

Feidhm 1: ______________________________

Feidhm 2: ______________________________

(17 marc)

8. Luaigh buntáiste eacnamaíoch **AMHÁIN** agus míbhuntáiste eacnamaíoch **AMHÁIN** do gheilleagar na hÉireann a bhaineann le méadú an Aontais Eorpaigh (AE) le déanaí.

Buntáiste eacnamaíoch amháin ______________________________

____

Míbhuntáiste eacnamaíoch amháin ______________________________

____

(17 marc)

9. Bonn tuisceana amháin ag gnólacht in **Iomaíocht Fhoirfe** ná go bhfuil *eolas foirfe ar bhrabús agus ar phraghsanna ann.*

Luaigh **CEITHRE** bhonn tuisceana eile ag gnólacht in Iomaíocht Fhoirfe.

(i)______________________________

(ii)______________________________

(iii)______________________________

(iv)______________________________

(17 marc)

Ná dearmad an ceistpháipéar seo a thabhairt ar ais leis an/na f(h)reagarleabha(i)r a úsáideadh chun na ceisteanna i Roinn B a fhreagairt.

ROINN B (300 Marc)

Freagair **Ceithre** cheist.
Scríobh na freagraí i do fhreagarleabha(i)r.
Ná scríobh na freagraí do Roinn B ar an gceistpháipéar seo.
Tá na ceisteanna ar fad ar aon mharc (75 marc).
Tabhair faoi deara go bhfuil fo-ranna sna ceisteanna.

1. Taispeánann an léaráid thíos cothromaíocht fhadtréimhseach gnólachta in **Iomaíocht Neamhfhoirfe.**

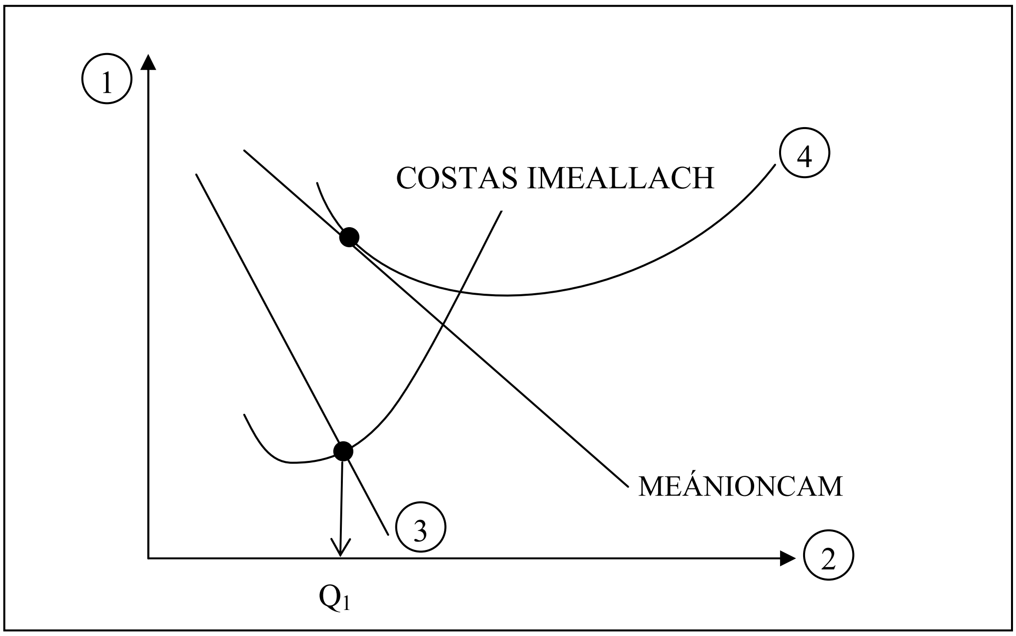

(a) (i) Déan cóip den léaráid i do fhreagarleabhar. Cuir lipéad soiléir ar gach ceann de na línte ó 1 go 4.

(ii) Táirgeann an gnólacht thuas Q_1, mar a thaispeántar sa léaráid. Taispeáin ar do léaráid:

- an praghas a ghearrfaidh an gnólacht ar Q_1, (úsáid lipéad P_1)
- meánchostas táirgeachta an aschuir seo. (úsáid lipéad C_1)

(iii) Mínigh, agus tú ag tagairt a dhéanamh don léaráid, cén fáth a bhfuil brabús normálta á thuilleamh ag an ngnólacht thuas.

(30 marc)

(b) Luaigh **TRÍ** bhonn tuisceana atá i **Margadh in Iomaíocht Neamhfhoirfe.**
Scríobh nótaí gearra ar gach ceann díobh sin.

(25 marc)

(c) Luaigh, agus mínigh, buntáiste **AMHÁIN** agus míbhuntáiste **AMHÁIN** atá ag margaí in **Iomaíocht Neamhfhoirfe** do gach ceann díobh seo a leanas:

- Táirgeoirí;
- Tomhaltóirí.

(20 marc)

[75 marc]

2. (a) Chun go n-áireofaí tráchtearra mar earra eacnamaíoch, caithfidh sé a bheith **gann agus inaistrithe** agus caithfidh sé **áirgiúlacht** a sholáthar don tomhaltóir.

(i) Mínigh gach ceann de na téarmaí a bhfuil líne fúthu.

(ii) 'Tá an dea-shláinte inmhianaithe ach áirítear mar earra eacnamaíoch í.' Mínigh an chiall atá leis an ráiteas sin.

(20 marc)

(b) Taispeánann an léaráid thíos an soláthar agus an t-éileamh ar fhóin phóca in Éirinn.

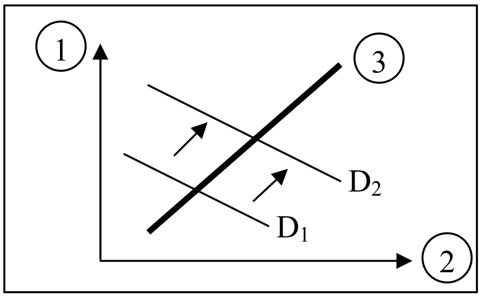

(i) Déan cóip den léaráid i do fhreagarleabhar. Cuir lipéad soiléir ar gach ceann de na línte ó 1 go 3.

(ii) Luaigh, agus mínigh, **DHÁ** chúis a bhfuil an t-éileamh ar fhóin phóca méadaithe, mar a thaispeántar sa léaráid.

(iii) Déan earra ionaid d'fhón póca a mholadh agus mínigh do fhreagra.

(20 marc)

(c) Le blianta beaga anuas tá an t-éileamh ar thithe in Éirinn méadaithe.

(i) Luaigh, agus mínigh, **DHÁ** chúis leis an bhforbairt sin.

(ii) Mínigh go hachomair conas a théann an fhorbairt sin i bhfeidhm ar gach ceann díobh seo a leanas:

- Tionscal na Tógála / na Foirgníochta;
- An Rialtas;
- Scairshealbhóirí na mBanc.

(35 marc)

[75 marc]

3. (a) Dhá fheidhm atá ag an airgead ná bheith ina **mheán malairte** agus ina **stóras rachmais.** Mínigh gach ceann de na téarmaí a bhfuil líne fúthu agus luaigh feidhm **AMHÁIN** eile ag an airgead.

(20 marc)

(b) (i) Mínigh cad is ciall leis an téarma **'boilsciú praghsanna'.**

(ii) Luaigh, agus mínigh, an tionchar a d'fhéadfadh a bheith ag **ardú** sa ráta boilscithe praghsanna ar gach ceann díobh seo a leanas:

- Pinsinéirí seanaoise;
- Éilimh ar phá ag oibrithe;
- An Rialtas.

(30 marc)

(c) Luaigh, agus mínigh, na sochair a thiocfadh as titim sa ráta úis do gach ceann díobh seo a leanas:

- Iasachtaithe;
- Fostóirí;
- An Rialtas.

(25 marc)

[75 marc]

4. (a) (i) Sainmhínigh **saothar** mar thoisc tháirgeachta.
(ii) Luaigh, agus mínigh, **DHÁ** chúis a n-íoctar rátaí pá éagsúla ar phoist éagsúla.
(iii) Luaigh, agus mínigh, forbairt **AMHÁIN** a mbeadh sé de thoradh air, b'fhéidir, go ndéanfadh gnólacht laghdú ar líon na n-oibrithe a fhostaíonn sé faoi láthair.

(25 marc)

(b) Taispeánann an léaráid thíos an soláthar saothair ag duine áirithe. Ó phointe A go pointe B tá an duine seo ullamh chun níos mó uaireanta oibre a dhéanamh, de réir mar a mhéadaítear an ráta pá in aghaidh na huaire an chloig.

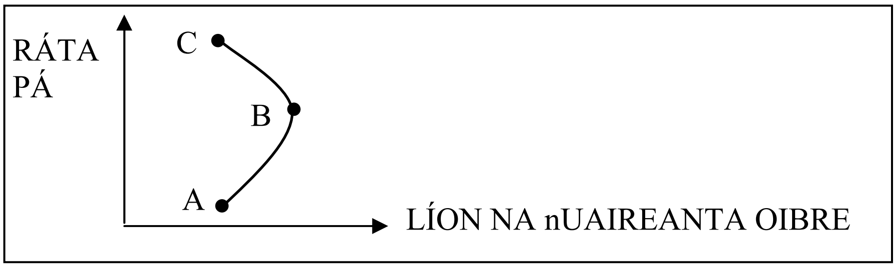

(i) Mínigh an chaoi a dtéann méaduithe breise pá ó phointe B go pointe C i bhfeidhm ar an duine seo. Tabhair cúis **AMHÁIN** go dtarlódh sé seo.
(ii) D'fhéadfadh fostóir **sochair chomhchineáil** a thairiscint dá fhostaithe, chomh maith le pá. Mínigh an téarma a bhfuil líne faoi agus tabhair **DHÁ** shampla de shochair chomhchineáil.

(25 marc)

(c) In 2005 méadaíodh an t-íosphá a íoctar le hoibrithe in Éirinn go dtí €7.65.
Mínigh an tionchar a d'fhéadfadh a bheith ag an méadú sin ar gach ceann díobh seo a leanas:
- An soláthar saothair;
- An t-éileamh ar shaothar ag gnólachtaí aonair;
- An ráta boilscithe in Éirinn.

(25 marc)
[75 marc]

5. Taispeánann an tábla thíos táirgeacht innealra agus éadaí sa tSín agus san India. Cé go bhfuil an tSín níos éifeachtaí i dtáirgeacht an dá earra, bainfidh sé sochar amach fós as an speisialtóireacht.

Tír	**Tráchtearra (táirgeacht ag oibrí san uair)**	
	Innealra	**Éadaí**
An India	5 aonad	10 n-aonad
An tSín	6 aonad	20 aonad
Táirgeacht Iomlán	11 aonad	30 aonad

(a) (i) Mínigh cén fáth ar chóir don tSín díriú ar tháirgeacht éadaí agus don India díriú ar tháirgeacht innealra.
(ii) Ainmnigh an Dlí Eacnamaíochta a bhaineann leis an tábla thuas.
(iii) Má tharlaíonn an speisialtóireacht sin, ríomh an táirgeacht iomlán dá thoradh sin. Taispeáin do chuid oibre.

(30 marc)

(b) (i) Luaigh, agus mínigh, **TRÍ** chúis a bhfuil tábhacht le hallmhairí i ngeilleagar na hÉireann.
(ii) Is sampla d'allmhaire dhofheicthe in Éirinn iad na hÉireannaigh a bheidh ag freastal ar Chorn an Domhain sa Ghearmáin. Luaigh **DHÁ** shampla eile d'**allmhairí dofheicthe.**

(25 marc)

(c) Tá seans go gcinnfeadh rialtais ar shrian a chur leis an tsaorthrádáil idirnáisiúnta.
(i) Luaigh, agus mínigh, **DHÁ chúis** a mbeadh fonn ar rialtas srian a chur le hallmhairí.
(ii) Luaigh, agus mínigh, **DHÁ mhodh** a d'úsáidfeadh rialtas chun srian a chur le hallmhairí.

(20 marc)
[75 marc]

6. (a) Fadhb amháin atá ag tíortha tearcfhorbartha (LDCs i mBéarla) faoi láthair ná ráta ard fáis sa daonra.

(i) Luaigh, agus mínigh, **TRÍ** fhadhb eacnamaíocha eile (seachas fás an daonra), atá ag cur as do na tíortha seo.

(ii) Mol **DHÁ** bheart, a d'fhéadfadh daoine sa domhan forbartha a dhéanamh, chun cabhrú leis na tíortha seo a gcuid fadhbanna a laghdú.

(25 marc)

(b) Tá lánfhostaíocht i ngeilleagar na hÉireann faoi láthair.

(i) Mínigh an téarma a bhfuil líne faoi.

(ii) Luaigh, agus mínigh, an tionchar a d'fhéadfadh a bheith ag an lánfhostaíocht ar **gach** ceann díobh seo a leanas:

- leibhéal an chaiteachais sa gheilleagar;
- leibhéal na hinimirce go hÉirinn.

(20 marc)

(c) Tá a lán Éireannach buartha faoi leibhéal ólta an alcóil in Éirinn.

(i) Luaigh, agus mínigh, **DHÁ** bheart eacnamaíocha a d'fhéadfadh an Rialtas a dhéanamh chun **laghdú** ar ólachán an alcóil a spreagadh.

(ii) Dá laghdófaí ólachán an alcóil, luaigh agus mínigh an tionchar eacnamaíoch a d'fhéadfadh a bheith ag an bhforbairt sin ar **gach** ceann díobh seo a leanas:

- gnólachtaí in earnáil deochanna na hÉireann;
- leibhéal na neamhláithreachta ag oibrithe;
- glacadh isteach othar i rannóga timpistí agus éigeandála na n-ospidéal.

(30 marc)

[75 marc]

7. (a) (i) Is geilleagar oscailte beag í Éire, a bhíonn ag brath ar an infheistíocht chun fás geilleagrach a bhaint amach. Mínigh **gach** ceann de na téarmaí a bhfuil líne fúthu.

(ii) Tugtha: Ioncam Náisiúnta mar **Y = C + 1 + G + X – M**

C = €5,000m; I = €2,500m; G = €2,300m; X = €1,000m agus M = €800m

Ríomh, agus na figiúirí tugtha á n-úsáid agat, leibhéal an ioncaim náisiúnta. Taispeáin do chuid oibre ar fad.

(25 marc)

(b) Tá fás geilleagrach ard in Éirinn le blianta beaga anuas.

(i) Luaigh, agus mínigh, **DHÁ bhuntáiste** a d'fhéadfadh a bheith ag an tír as an bhfás geilleagrach.

(ii) Luaigh, agus mínigh, **DHÁ mhíbhuntáiste** a d'fhéadfadh a bheith ag an tír as an bhfás geilleagrach.

(25 marc)

(c) Chabhraigh infheistíocht choigríche le fás geilleagrach na hÉireann.

(i) Cén fáth a roghnaíonn gnólachtaí coigríche a láithriú in Éirinn? Luaigh, agus mínigh, **DHÁ** chúis eacnamaíocha leis.

(ii) Luaigh, agus mínigh, bealach **AMHÁIN** a mbíonn tionchar ag na gnólachtaí coigríche seo ar **gach** ceann díobh seo a leanas:

- Leibhéal na fostaíochta in Éirinn;
- Leibhéal na n-onnmhairí as Éirinn;
- An t-ioncam a bhailítear ón gcáin in Éirinn.

(25 marc)

[75 marc]

8. (a) Réitíonn Aire Airgeadais an Buiséad Reatha seo a leanas do 2006.

Buiséad Reatha – 2006			
Ioncam Reatha an Rialtais	€3,800m	Caiteachas Reatha an Rialtais	€3,000m

(i) Luaigh **DHÁ** shampla d'ioncam reatha an Rialtais agus **DHÁ** shampla de chaiteachas reatha an Rialtais.

(ii) Ríomh an Barrachas sa Bhuiséad Reatha don bhuiséad thuas. Taispeáin do chuid oibre.

(iii) Dá mbeifeá i d'Aire Airgeadais agus dá mbeadh an Barrachas sin sa Bhuiséad Reatha ar fáil duit, luaigh agus mínigh **DHÁ** bheart a dhéanfá chun an caighdeán maireachtála laistigh den tír a fheabhsú.

(25 marc)

(b) Tá ag méadú ar an ioncam ón gcáin in Éirinn le blianta beaga anuas.

(i) Luaigh, agus mínigh, **DHÁ** chúis leis an bhforbairt sin.

(ii) Dá ndéanfadh an Rialtas **na rátaí do cháin indíreach a laghdú,** luaigh agus mínigh an tionchar a bheadh ag an bhforbairt sin ar gach ceann díobh seo a leanas:

- Tomhaltóirí;
- Déantóirí:
- Gnólachtaí sa tionscal seirbhíse (e.g. óstáin / bialanna)

(20 marc)

(c) Tá an Rialtas ag ullmhú do **phríobháidiú** Aer Lingus.

(i) Mínigh an téarma a bhfuil líne faoi.

(ii) Luaigh, agus mínigh buntáiste, eacnamaíoch **AMHÁIN** agus míbhuntáiste eacnamaíoch **AMHÁIN** a d'fhéadfadh a bheith ag a leithéid d'fhorbairt do gach ceann díobh seo a leanas:

- fostaithe Aer Lingus;
- paisinéirí Aer Lingus;
- cáiníocóirí na hÉireann.

(30 marc)

[75 marc]

Ná dearmad an ceistpháipéar seo a thabhairt ar ais leis an/na f(h)reagarleabha(i)r a úsáideadh chun na ceisteanna i Roinn B a fhreagairt.